

Dinàmica de l'Absentisme en els Graus d'Economia i Empresa: Un Estudi de la seva evolució i els seus determinants

Dolors Márquez Cebrián i Judith Panadès Martí

Dept. Economia i Història Econòmica. Facultat d'Economia i Empresa. UAB

(4 d'abril de 2025, Bellaterra)

RESUM

Aquest estudi té com a objectiu caracteritzar, quantificar i analitzar l'absentisme en les titulacions de grau impartides a la Facultat d'Economia i Empresa de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) durant el semestre acadèmic de febrer a maig de 2024. Per fer-ho, es basa en dades observacionals obtingudes a partir del recompte d'alumnes, incorporant una dimensió temporal amb quatre observacions al llarg del semestre. Això permet minimitzar possibles biaixos i limitacions associades a una única observació, que podria estar influenciada per factors externs. Finalment, s'examina la possible relació entre l'absentisme i el rendiment acadèmic de l'alumnat.

Introducció

L'absentisme de l'alumnat universitari és un fenomen que s'ha instaurat a les nostres aules amb força en els darrers temps sobretot després de la pandèmia de la COVID-19. Aquest fenomen afecta negativament la qualitat i el rendiment de l'aprenentatge dels estudiants, la motivació del professorat, i la planificació i l'eficiència de les institucions, especialment si es tracta d'universitats finançades amb fons públics.

El concepte d'absentisme fa referència a l'absència d'un individu del lloc de treball o estudi sense una justificació vàlida. A nivell universitari, l'absentisme acadèmic es manifesta quan els estudiants no assisteixen a les classes, seminaris, tallers o altres activitats educatives programades sense una causa legítima. Aquest fenomen pot generar diverses conseqüències tant per als estudiants com per a les institucions educatives. Per als estudiants, la manca d'assistència pot implicar un rendiment acadèmic més baix, la pèrdua d'oportunitats d'aprenentatge i, en casos extrems, fins i tot l'abandonament dels estudis. D'altra banda, per a les universitats, l'absentisme pot afectar negativament la dinàmica de les classes, dificultar la planificació dels recursos i afectar l'eficiència del procés educatiu.

Aquest treball es centra en analitzar la dinàmica i la magnitud de l'absentisme a les titulacions de grau impartides a la Facultat d'Economia i Empresa de la UAB. A diferència d'altres estudis, que es basen principalment en dades de percepcions obtingudes a través d'enquestes als estudiants, aquesta anàlisi examina l'evolució de l'absentisme i la tendència al llarg del semestre utilitzant dades observacionals generades a partir del recompte d'alumnes a l'aula. Aquest enfocament permet evitar els possibles biaixos i

limitacions d'observacions puntuals que poden estar condicionades per factors externs. A més, s'incorpora una dimensió temporal a l'estudi de l'absentisme cosa que permet identificar amb més precisió els moments en què aquest problema s'intensifica de manera significativa.

Metodologia

La Facultat d'Economia i Empresa ofereix 4 graus (Economia, Administració i Direcció d'Empreses, Comptabilitat i Finances, i Empresa i Tecnologia) amb 7 entrades diferents i una matrícula d'estudiants de grau de gairebé 3.000 estudiants. Els estudis d'Administració i Direcció d'Empreses (ADE) i Economia (ECO) s'imparteixen en torns de matí i tarda, en català i/o castellà, i també un grup amb docència íntegrament en anglès en horari de matí (ADE A i ECO A). També s'ofereix una doble titulació d'ADE amb Dret (ADE+D) només en horari de matí. El grau en Comptabilitat i Finances (CIF) s'imparteix en torns de matí i de tarda en idioma català i/o castellà. Finalment, el grau en Empresa i Tecnologia (EIT) s'imparteix només en horari de matí. Tant el grau de EIT com el de CIF s'imparteixen en el Campus de Sabadell, mentre que la resta ho fan en el Campus de Ballaterra.

Tal com afirmen alguns autors (Gil-Galván, 2019, Triadó-Ivern et al., 2020) l'organització de la docència és un factor que pot afectar l'assistència dels estudiants, per aquest motiu en el disseny del procés de recollida d'informació s'han tingut en compte les característiques pròpies de la planificació docent a partir de les següents variables: grau, assignatura i torn (matí/tarda).

El període de docència s'estén al llarg de quinze setmanes, aproximadament a la meitat del semestre (setmana 7) es fan proves parcials de totes les assignatures. Per poder analitzar l'evolució de l'absentisme al llarg del semestre, es van recollir les dades en 4 setmanes concretes: la setmana 3 (26/02-01/03) dues setmanes després d'iniciada la docència, la setmana 6 (18/03-22/03) abans de les vacances de Pasqua, la setmana 10 (22/4-26/4) quan ja es coneixen els resultats de les proves intermèdies i la setmana 13 (13/05-17/05) dues setmanes abans que finalitzi el període de docència.

Es van utilitzar dues tècniques complementàries de recollida de dades:

Recompte directe a les aules: Un grup de professors i professores es va encarregar d'assistir a les classes, programades en diferents horaris, per tal de registrar l'assistència. Aquest mètode va permetre obtenir un registre directe del nombre d'estudiants presents a cada sessió de manera diària. Per al registre del nombre d'assistents es va utilitzar un format estandarditzat que assegura la consistència i comparabilitat de les dades recollides. Aquests registres es van consolidar posteriorment en una base de dades centralitzada, cosa que va facilitar l'anàlisi estadística i la identificació de patrons d'absentisme.

Registre d'assistència informat pels docents: La segona tècnica utilitzada va consistir en l'elaboració d'un formulari que es va proporcionar al professorat perquè introduïssin el nombre d'assistents a les classes de forma sistemàtica (durant les setmanes de recollida de dades). Aquest mètode va implicar la col·laboració activa de molts docents, que van

registrar la informació de manera constant, seguint un procediment clar per assegurar la coherència i validesa de les dades.

Finalment, es va incorporar a la base de dades la informació sobre el rendiment acadèmic de cada grup (facilitades per l'Oficina de Govern de Dades).

L'absentisme s'ha definit com el percentatge dels alumnes que no venen a classe respecte al total de matriculats. Mitjançant tècniques estadístiques i inferencials, com l'anàlisi de la variància, s'ha quantificat la magnitud de l'absentisme en funció de les variables considerades. Posteriorment, per identificar els factors que el caracteritzen i analitzar la seva relació amb el rendiment acadèmic, s'han aplicat tècniques econòmiques.

En aquest estudi es pretén contrastar diverses hipòtesis que pretenen explicar els patrons d'absentisme en les titulacions analitzades. En primer lloc, es vol determinar si els grups amb docència a la tarda presenten un nivell d'absentisme més elevat en comparació amb els grups de matí (H1). A més, es planteja la possibilitat que l'absentisme augmenti després de la realització de la prova d'avaluació parcial, fet que podria indicar una pèrdua d'interès o motivació un cop superada aquesta primera etapa de l'avaluació de l'assignatura (H2).

També ens agradaria esbrinar si els estudiants dels cursos superiors mostren una tendència més elevada a l'absentisme en comparació amb els de primer curs, possiblement a causa d'una major càrrega acadèmica (H3). Un altre aspecte que es vol analitzar és si el grau d'absentisme varia en funció de l'àmbit científic de l'assignatura, ja que algunes disciplines podrien generar més interès o requerir una assistència més continuada per comprendre els continguts (H4).

A més, s'explorarà la relació entre absentisme i rendiment acadèmic, partint de la hipòtesi que com més alt es el percentatge d'absentisme menor es el rendiment acadèmic dels estudiants (H5). Finalment, es vol analitzar si les assignatures amb un alt nivell d'experimentalitat, com aquelles que inclouen pràctiques de laboratori obligatòries, presenten nivells més baixos d'absentisme, possiblement per la naturalesa més aplicada i participativa d'aquestes activitats (H6).

Resultats

Els estudis de la Facultat d'Economia i Empresa s'estructuren tal com hem esmentat en 4 titulacions amb 7 entrades, i un total de 10 grups docents. Les dades recollides corresponen a l'assistència a les assignatures de formació bàsica i obligatòries de segon semestre, dels tres primers cursos (a excepció d'ADE + Dret), durant 4 setmanes no consecutives. El nombre d'assignatures per grup són un total de 142 assignatures, el total de sessions comptabilitzades és de 503 sessions, és a dir, no de totes les assignatures s'ha recollit informació les 4 setmanes. La Taula 1 mostra la distribució de les sessions per curs i grup (identificat per acrònim i número de grup):

Taula 1: Distribució de les sessions per curs i grup

CURS	GRUP	ECO 01	ADE 02	ADE_A 04	ECO_A 08	CIF 10	EIT 20	CIF 50	ECO 51	ADE 52	ADE+D 60*	Total
	PRIMER	21	20	20	20	18	16	20	18	22	12	187
	SEGON	19	14	17	26	18	12	12	9	13	11	151
	TERCER	14	23	21	21	5	15	12	7	15	32	165
	TOTAL	54	57	58	67	41	43	44	34	50	55	503

*Nota: Per ADE + Dret s'han codificat com de tercer curs les assignatures de quart i cinquè curs.

Els grups en que s'han recollit menys dades son els que es donen en el Campus de Sabadell i el grup d'Economia per la tarda que es dona al Campus de Bellaterra.

D'altra banda, s'ha mesurat l'absentisme dividint el nombre d'assistents a la sessió respecte del nombre de matriculats (en percentatge), i després s'ha calculat la mitjana del valor d'aquest indicador per al total de sessions de cada grup.

A la Taula 2 es pot veure com la mitjana global d'absentisme és del 44,85% amb una desviació estàndard del 14,5%. Com es pot observar el grup amb menys absentisme és el d'Empresa i Tecnologia (20) amb un 34,1%, en segon lloc, el grup d'ADE matí (02) amb un 39,3%. Els grups de CIF (10), ECO (01), ADE+D (60) i ECO anglès (08) tenen un percentatge d'absentisme superior al 40% però sense arribar al 50%. El percentatge més elevat d'absentisme (superior al 50%) s'observa en els grups amb docència a la tarda CIF (50), ADE (52) i ECO (51). El grup d'ECO (51) és el que té el percentatge més alt d'absentisme (52,2%). Sorprenentment, el grup d'ADE en anglès ADE A (04) té un 52,1% d'absentisme. S'ha realitzat una prova d'anàlisi de la variància per contrastar si hi ha diferències significatives entre la mitjana del percentatge d'absentisme segons el grup. Els resultats conclouen l'existència de diferències amb un nivell de significació molt inferior a 0,01 (p-valor=2,38e-06).

Taula 2: Percentatge mig d'absentisme per grup

GRUP	ECO 01	ADE 02	ADE A 04	ECO A 08	CIF 10	EIT 20	CIF 50	ECO 51	ADE 52	ADE+D 60
n	54	57	58	67	41	43	44	34	50	55
Mitjana (%)	45,3	39,3	52,1	44,7	42,2	34,1	42,5	50,7	52,2	44,6
Desv. est. (%)	15,3	16,6	15,1	16,3	20,6	18,0	17,6	19,5	18,7	21,7
Mitjana total (%)=	44,85		Desv. est. (%)=		14,5	p-valor=		2,38e-06		

Per determinar si els grups amb docència a la tarda presenten un nivell d'absentisme més elevat, s'ha fet un contrast de comparació de mitjanes (Taula 3) entre el percentatge mitjà d'absentisme dels grups de matí i de tarda. Els resultats conclouen que el percentatge mitjà d'absentisme és superior en els grups de tarda respecte dels de matí amb un nivell de significació inferior a 0,05.

Si considerem el percentatge d'absentisme per setmanes (Taula 4), s'observen diferències significatives a un nivell del 0,01. A mesura que avancem al curs el percentatge d'absentisme augmenta del 35,9% al 53,7%, a més s'observa que després de la prova d'avaluació parcial, el percentatge d'absentisme augmenta considerablement (més de 10 punts percentuals).

Taula 3: Absentisme segons horari

Horari	n	mitjana	desv. típica
Matí	375	43,61%	18,2%
Tarda	128	48,47%	18,9%
valor p= 0.010			

Taula 4: Absentisme segons setmana

Setmana	n	mitjana	desv. típica
S03	136	35,9%	13,5%
S06	127	40,6%	17,2%
S10	134	50,7%	18,8%
S13	106	53,9%	18,5%
valor p = 3.98 e-18			

Per verificar si els estudiants dels cursos superiors presenten una tendència més elevada a l'absentisme en comparació amb els de primer curs, hem analitzat el percentatge d'absentisme per curs (Taula 5), diferenciant els grups de matí i de tarda dins d'una mateixa titulació, ja que prèviament s'ha demostrat la importància d'aquest factor.

Focalitzant-nos únicament en els grups amb diferències significatives, s'observa que, en el grup d'Economia (ECO 51), l'absentisme es concentra principalment en primer curs, amb un percentatge del 60,01%, mentre que en els cursos superiors es redueix. Un possible factor explicatiu d'aquesta tendència és el gran nombre d'estudiants repetidors matriculats en aquest grup.

En canvi, al grup de tarda de Comptabilitat i Finances (CIF 50), el nivell més alt d'absentisme es registra a tercer curs (54,4%). Aquesta situació podria estar relacionada amb el fet que molts estudiants compaginen els estudis amb l'activitat laboral, la qual cosa dificulta l'assistència regular a classe.

Pel que fa als grups de matí, l'absentisme tendeix a ser menor en general. No obstant això, en algunes titulacions, la dificultat o l'exigència de la matèria sembla tenir un impacte en l'assistència, especialment a segon curs. Així, en el grup d'Economia (ECO 01), l'absentisme en aquest nivell arriba al 50,7%, mentre que en Administració i Direcció d'Empreses + Dret (ADE+D 60) s'eleva fins al 53,04%.

En els grups de matí de CIF (10) i EIT (20), l'absentisme és més elevat durant el primer curs (50,4% i 44,3%, respectivament). Aquesta situació podria estar relacionada amb la manca d'orientació prèvia sobre els estudis o amb expectatives errònies per part de l'alumnat, fet que sovint deriva en un alt índex d'abandonament després del primer any, tal com reflecteixen les dades institucionals.

Taula 5: Absentisme segons grau i curs

ADE 02 ()				ADE 52()			ADE A 04 ()			ECO A 08 ()			ADE + DRET 60 (***)				
Curs	n	mitjana	dv. est.	n	mitjana	dv. est.	n	mitjana	dv. est.	n	mitjana	dv. est.	n	mitjana	dv. est.		
Primer	20	42,6%	16,2%	22	49,8%	22,6%	20	53,5%	13,4%	20	44,7%	15,3%	12	26,2%	21,2%		
Segon	14	36,4%	20,1%	13	55,6%	7,1%	17	54,3%	18,4%	26	46,3%	20,4%	11	53,04%	18,4%		
Tercer	23	38,2%	14,8%	15	52,8%	20,0%	21	48,9%	13,7%	21	42,7%	11,1%	32	48,65%	19,5%		
		p-valor=	0.5185			p-valor=	0.6779			p-valor=	0.496			p-valor=	0.7529		
ECO 01 (***)				ECO 51 (***)			CIF 10 (*)			CIF 50 (**)			E I T 20 (***)				
Curs	n	mitjana	dv. est.	n	mitjana	dv. est.	n	mitjana	dv. est.	n	mitjana	dv. est.	n	mitjana	dv. est.		
Primer	21	38,6%	13,3%	18	60,01%	19,3%	18	50,4%	19,9%	20	39,2%	16,8%	16	44,3%	17,2%		
Segon	19	50,7%	18,1%	9	44,8%	11,6%	18	34,6%	19,9%	12	36,2%	9,35%	12	26,1%	17,9%		
Tercer	14	48,0%	9,9%	7	34,2%	14,7%	5	40,4%	17,3%	12	54,4%	20,4%	15	29,6%	14,3%		
		p-valor=	0.0293			p-valor=	0.004			p-valor=	0.0652			p-valor=	0.0176		
																0.011	

Per a complementar el nostre estudi s'ha realitzat una anàlisi de regressió múltiple per determinar les variables que caracteritzen l'absentisme i estudiar la relació entre aquest i el rendiment acadèmic. En primer lloc s'ha estimat el Model 1 on s'ha considerat com a variable dependent la mitjana de la variable *percentatge d'absentisme* recollit al llarg del semestre per a cada assignatura i grup. El total d'assignatures grup són 142. Com a variables explicatives es consideren les següents:

1. *Curs*: curs en el que s'ubica l'assignatura.
2. *Matriculats*: nombre de matriculats/des al grup.
3. *Tipologia*: variable fictícia on hem distingit entre assignatures més quantitatives i tècniques (1), respecte assignatures més descriptives i amb menys complexitat tècnica (0).
4. *Docent dona*: Variable fictícia on el les observacions que corresponen a una dona docent pren el valor 1 i 0 en cas de ser un home.
5. *Grup ##*: Variables fictícies pels grups de les assignatures (base = Grup 50).

Les estimacions dels coeficients del Model 1 es presenten a la Taula 6 (primera columna). Els resultats indiquen que tant el nombre de matriculats com el fet que una assignatura sigui de caràcter quantitatiu tenen un impacte positiu en l'absentisme, és a dir, contribueixen a incrementar-lo. En canvi, les assignatures pertanyents als grups 02 i 20 es distingeixen per una reducció significativa del percentatge d'absentisme en comparació amb el grup base (50).

Pel que fa al rendiment acadèmic, i basant-nos en les dades proporcionades per l'Oficina de Govern de Dades, s'han definit dues variables dependents:

1. *Taxa de rendiment*: percentatge d'alumnes que superen l'assignatura respecte al total de matriculats.
2. *Taxa d'excel·lència*: percentatge d'alumnes que han obtingut una qualificació de Notable (NOT), Excel·lent (EXC) o Matrícula d'Honor (MH) respecte al total de matriculats.

A partir d'aquestes variables, s'han estimat els models de regressió 2 i 3. El Model 2 analitza la relació entre la taxa de rendiment i les variables considerades en el Model 1 (curs, nombre de matriculats, tipologia de l'assignatura, gènere del docent i grup) afegint-hi, a més, el percentatge d'absentisme com a variable explicativa. El Model 3 segueix el mateix enfocament, però en aquest cas, la variable dependent és la taxa d'excel·lència.

L'objectiu principal d'aquesta anàlisi és determinar si l'absentisme té un impacte més marcat sobre la taxa d'excel·lència en comparació amb la taxa de rendiment, proporcionant així una visió més precisa sobre les conseqüències acadèmiques de l'absentisme. Els resultats es mostren a la Taula 6 (segona i tercera columna).

Taula 6: Models de regressió lineal estimats

	Model 1		Model 2		Model 3	
	% Absentisme		Taxa de Rendiment		Taxa d'excel·lència	
	β_i	Error Est.	β_i	Error Est.	β_i	Error Est.
Constant	0,249	(0,076) ***	0,870	(0,072) ***	0,387	(0,105) ***
Curs	0,019	(0,016)	0,029	(0,015) *	0,013	(0,022)
Matriculats	0,002	(0,001) **	-0,001	(0,001) *	-0,001	(0,001)
Tipologia	0,048	(0,023) **	-0,023	(0,022)	0,008	(0,032)
Docent dona	-0,003	(0,024)	-0,008	(0,022)	-0,021	(0,033)
Grup 01	0,019	(0,058)	0,069	(0,053)	-0,051	(0,077)
Grup 02	-0,084	(0,051) *	0,142	(0,047) ***	0,099	(0,069)
Grup 04	0,064	(0,053)	0,136	(0,049) ***	0,066	(0,071)
Grup 08	0,049	(0,045)	-0,069	(0,041) *	-0,056	(0,060)
Grup 10	-0,048	(0,050)	0,115	(0,047) **	0,017	(0,068)
Grup 20	-0,111	(0,051) **	0,132	(0,048) ***	0,100	(0,070)
Grup 51	0,066	(0,053)	-0,039	(0,049)	-0,074	(0,070)
Grup 52	0,050	(0,048)	0,041	(0,044)	-0,079	(0,064)
Grup 60	-0,017	(0,050)	0,174	(0,046) ***	0,186	(0,067) ***
Absentisme			-0,236	(0,083) ***	-0,286	(0,120) **
R^2	0,241		0,418		0,281	
R^2 ajustat	0,164		0,354		0,202	
Res. Std. Error	0,129		0,108		0,150	
F Statistic	3,122 ***		6,517***		3,552***	

Nota: *p-valor<0.1; ** p-valor <0.05; *** p-valor <0.01

Les estimacions dels Models 2 i 3 mostren que un augment del percentatge d'absentisme comporta una disminució tant en la taxa de rendiment com en la taxa d'excel·lència. No obstant això, l'impacte és més pronunciat en la taxa d'excel·lència.

Assumint que la resta de variables del model es mantenen constants, un increment de 10 punts percentuals en l'absentisme es tradueix, de mitjana, en una reducció de 2,86

punts en la taxa d'excel·lència. Aquest resultat subratlla la influència negativa de l'absentisme, especialment en l'obtenció de qualificacions altes.

Conclusions i reflexions

L'anàlisi realitzada posa de manifest diversos factors clau que influeixen en l'absentisme universitari. En primer lloc, s'observa que els grups de matí presenten nivells inferiors d'absentisme en comparació amb els de tarda, una diferència que podria atribuir-se a la compatibilització dels estudis amb l'activitat laboral i a la major presència d'estudiants repetidors. A més, l'absentisme segueix una dinàmica creixent al llarg del semestre, amb un augment especialment marcat després de l'examen parcial. Aquest fet pot ser degut a una potencial disminució de la seva motivació inicial o/i a un augment de la creença subjectiva de que pot superar l'assignatura amb èxit sense necessitat d'assistir a les classes presencials. També s'ha constatat que les assignatures més tècniques i quantitatives, per la seva exigència, registren una taxa d'absentisme superior. Finalment, els resultats evidencien una relació negativa entre absentisme i rendiment acadèmic, confirmant que una menor assistència es tradueix en pitjors resultats acadèmics.

Aquest estudi, però, presenta algunes limitacions, com la dificultat d'identificar amb precisió les causes específiques de l'absentisme, la influència de les activitats d'avaluació contínua o la obligatorietat de l'assistència en determinades assignatures. Per aprofundir en aquesta temàtica, futures línies de recerca haurien d'explorar les motivacions intrínseques dels estudiants per no assistir a classe, incloent-hi aspectes com les seves preferències d'aprenentatge, la percepció sobre la utilitat de les sessions presencials o el cost d'oportunitat que suposa assistir-hi. Així mateix, seria interessant investigar quines metodologies docents poden incentivar una assistència voluntària i activa, així com avaluar si existeixen diferències de gènere en els patrons d'absentisme.

Aquests resultats porten a reflexionar sobre la necessitat real de que l'alumnat assisteixi a classe. Els resultats d'aquest estudi indiquen que sí, ja que si els estudiants van a classe segurament aprenen més el que es tradueix en un millor rendiment acadèmic. No obstant això, també ens plantejem una qüestió més profunda: cal repensar el model docent actual? Tot sembla indicar que sí. Els hàbits d'aprenentatge de l'alumnat han evolucionat significativament en els darrers anys, mentre que la metodologia docent ha experimentat algunes actualitzacions, però no una transformació substancial. Això convida a valorar l'adopció de noves estratègies didàctiques que integrin millor les oportunitats d'aprenentatge que ofereixen les tecnologies digitals, promovent un ensenyament més flexible, dinàmic i adaptat a les necessitats reals dels estudiants.

Referències

- Gil-Galván R. (2019). El absentismo en la enseñanza universitaria desde la perspectiva de los estudiantes. *Educação e Pesquisa* 45 <http://dx.doi.org/10.1590/S1678-4634201945188660>
- Triadó-Ivern X., Aparicio-Chueca P., Elasm-Ejjaberi A, Maestro-Yarza I., Bernardo M. y Presas Maynegre P. (2020). A factorial structure of university absenteeism in higher education: A student perspective. *Innovations in education and teaching international* Vol. 57, 2, 136–147 <https://doi.org/10.1080/14703297.2018.1538896>